

Protektorát Čechy a Morava

Konference k 80. výročí vytvoření protektorátu nacistickou mocí

Celostátní konference pro učitele dějepisu a společenských věd ZŠ a SŠ

Termín: 14. únor 2019, 9.30–16.00 hod.

Místo konání: Velký sál C081, MŠMT, Karmelitská 7, Praha 1

PROGRAM:

Prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., Právnická fakulta UK, Praha

Správa protektorátu

Rozbor výnosu 75/1939 o zřízení protektorátu; pravomoci prezidenta, vlády a ostatních autonomních orgánů, jejich vztah k orgánům říšským; pravomoci a postavení říšských orgánů – říšského protektora, státního tajemníka, oberlandrátů; Heydrichova správní reforma.

PhDr. Karel Straka, Ph.D., Vojenský historický ústav

Armáda v době od omezené suverenity republiky k počátkům protinacistického odboje v domácí a zahraniční dimenzi (říjen 1938 – prosinec 1939)

Cíl tohoto příspěvku spočívá v objasnění vybraných a současně zásadních faktorů a událostí, jež měly vliv na funkci a možnosti branných prostředků státu v mimořádně složité době po Mnichovu a později také z hlediska formování domácího a zahraničního odboje proti okupantům. Z období mezi Mnichovem a 15. březnem 1939 bude především řešena otázka budoucnosti československé branné moci v zásadně změněném politickém a státoprávním rámci republiky. Pro období po okupaci českých zemí bude výklad zaměřen na nástin procesu likvidace české části branné moci, na paralelní zrod vojenského odboje, na jeho cíle a plány a dále na základní zdroje, na nichž byla budována obnovená československá branná moc v zahraničí. Ta vznikala jako fundamentální výraz nepřerušované kontinuity existence státu.

PhDr. Jiří Plachý, Ph.D., Vojenský historický ústav
Československé vojenské jednotky v zahraničí

Čs. zahraniční armáda vznikla 30. dubna 1939 v polském Krakově. Ještě před vypuknutím války se centrum zahraničního odboje přesunulo do Francie, na jejíž půdě byla čs. armáda obnovena na přelomu září a října 1939. Čs. vojáci zasáhli do ústupových bojů v červnu 1940 a po pádu Francie jich byla část evakuována do Velké Británie, kde byla v té době uznána čs. exilová vláda. Do bojů zasáhli již v Polsku, následně (ještě během „podivné války“) ve Francii a především v době bitvy o Británii čs. letci. Roku 1940 byla založena čs. jednotka také na Středním východě. Ta se zúčastnila bojů v Sýrii a u Tobruku. Po napadení SSSR Německem mohla vzniknout čs. vojenská jednotka také na východní frontě. Poprvé zasáhla do bojů v Sokolova v březnu 1943. Ze Západu i z Východu byly do obsazené vlasti vysílány výsadkové skupiny. Vojáci ze Středního východu posílili v létě 1943 čs. jednotky na britských ostrovech a po invazi čs. vojáci bojovali také na západní frontě u přístavu Dunkerk. Od bojů na Dukle v říjnu 1944 se čs. jednotky z východní fronty podílely na osvobození Československa. Kromě toho čs. občané bojovali v téměř všech spojeneckých armádách.

Mgr. Jan Vajskebr, Ústav pro studium totalitních režimů

Nasazení německých policejních složek při rozbití Československa 1938–1939

Na podzim 1938 a na jaře 1939 došlo ze strany nacistického Německa k likvidaci samostatného Československa. Akt okupace českého území prováděla německá armáda (Wehrmacht), ale už od samého počátku ji doprovázeli početné policejní složky. Represivní aparát v Německé říši si v průběhu třicátých let podřídil říšský vůdce SS a náčelník německé policie Heinrich Himmler. Jeho první pilíř představovala bezpečnostní policie (Sicherheitspolizei/Sipo), kterou tvořila tajná státní policie (Geheime Staatspolizei/Gestapo) a kriminální policie (Kriminalpolizei/Kripo), a bezpečnostní služba říšského vůdce SS (Sicherheitsdienst/SD). Druhým se stala pořádková policie, která se skládala z ochranné policie (Schutzpolizei/Schupo) a četnictva (Gendarmerie). Za třetí pilíř je možné označit jednotky SS-Totenkopfverbände (SS-TV), které sloužily pro diverzní účely, příp. jako záloha.

K zahraničnímu nasazení zformovaly policejní složky speciální útvary. V případě Sipo/SD to byly operační skupiny a oddíly (Einsatzgruppen, -kommandos), Orpo operovalo ve formě praporů, pluků, event. brigád a SS-TV stavělo útvary přibližně na úrovni oslabeného pluku. V československém pohraničí a následně vnitrozemí zabezpečovaly celou řadu úkolů. Primárním bylo zatýkání skutečných i potenciálních politických odpůrců nacistického režimu, vč. německých emigrantů a jejich deportace do věznic a koncentračních táborů, dále zpravodajská činnost, kontrola české policie a četnictva, odzbrojování civilního obyvatelstva, ostraha důležitých objektů a nacistických představitelů, propagandistické akce, pouliční uzavírky a dopravní záležitosti atd. Do budoucna bylo klíčové vytvoření stabilní struktury potlačovacího aparátu na území říšské župy Sudety a protektorátu Čechy a Morava, který s jistými obměnami sloužil až do konce druhé světové války. Za neméně podstatné lze považovat nabytí zkušeností pro zahraniční operace policejních sil, které se nadále měly uskutečňovat coby součást gigantického válečného konfliktu.